

Şenel GENÇ

Öğr. Gör., Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, senelgencsari@hotmail.com, İstanbul-Türkiye

ORCID: 0000-0001-7203-5470

Günay ATALAYER

Prof. İstanbul Aydın Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, gunayatalayer@gmail.com, İstanbul-Türkiye

KADIN MAYOSUNUN ÇIKIŞI VE BİÇİMSEL EVRİMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Özet

Mayo olarak adlandırılan giysi grubu son yüzyıllarda tekstil sektöründe farklı tasarımların oluşturulduğu bir üretim alanı olmuştur. 20. yüzyılda meydana gelen gelişmeler ve tekstil teknolojilerindeki ilerlemeler sonucunda elde edilen esnek kumaşlar sayesinde mayoların formlarında büyük değişimler olmuştur. Bu çalışma ile kadın mayolarının biçimlerindeki değişim ve bu büyük değişimin nedenleri araştırılmıştır. Bu amaçla, mayo tasarımlarının tarihsel süreç içerisindeki gelişmeleri incelenmiş, görsel karşılaştırmalar yapılmış, malzeme yapıları, sosyal yaşantı, ekonomik ve teknolojik faktörlerin tasarımlar üzerindeki etkileri gözlemlenmiştir. Kaynak olarak, kitaplar, yazılmış tez ve makaleler, dergiler, reklam afişleri, fotoğraflar, defileler, sergilerler ve ürün katalogları kullanılmıştır.

Çalışmanın konusu kadın mayo tasarımları ile sınırlandırılmıştır. Öncelikle mayonun tarihsel gelişimi incelenmiş, sonrasında 19. yüzyıl, 20. yüzyılın ilk yarısı ve 20. yüzyılın ikinci yarısı ayrı ayrı bölümlerde ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda kadın mayolarının biçimlerinde meydana gelen değişimin nedenlerine, hangi süreçlerde ve kaç aşamada dönüşüme uğradığına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Moda, Yüzme Giysisi, Mayo, Bikini.

AN INVESTIGATION INTO THE ORIGINS AND THE EVOLUTIONARY SHAPE CHANGE OF THE WOMAN SWIMWEAR

Abstract

The clothing group called swimwear has been a production area where different designs are created in the textile sector for the recent centuries. There have been great changes in the forms of swimsuits due to the flexible fabrics obtained as a result of advances in textile technologies and the developments in the 20th century. In this study, the change in the forms of women's swimwear and the reasons for this great change were researched. For this purpose, the developments of swimwear designs in the historical process were examined, visual comparisons were made and the effects of material structures, social life, economic and technological factors on the designs were observed. Books, written thesis and articles, magazines, advertising posters, photographs, fashion shows and product catalogs were used as sources.

The subject of the study is limited to women's swimwear designs. First of all, the historical development of the swimsuit has been examined, then the 19th century, the first half of the 20th century and the second half of the 20th century were discussed in separate sections. As a result of the study the reasons for the change in the forms of women's swimwear, transformations in stages and processes are mentioned.

Keywords: Fashion, Bathing Suit, Swimsuit, Bikini.

1. Giriş

İnsanoğlunun giyinmeye tam olarak ne zaman ve nerede başladığı bilinmiyor. Günümüzde mayo olarak adlandırdığımız giysilerin de ilk olarak nerede ve ne zaman kullanıldığına dair kesin bilgi vermek zordur. Ancak bu konuda mozaikler, kabartmalar veya duvar resimleri gibi bazı arkeolojik bulgulardan yola çıkarak bazı tahminlerde bulunulabilir. İnsanoğlunun yüzmek için giysiye ihtiyacı olmamasına rağmen bazı sosyokültürel değerler ve dini kurallar nedeni ile toplu alanlarda yapılan yüzme aktivitelerinde, plajlarda güneşlenirken, hamam ve sauna gibi ıslak ortamlarda mayo olarak sınıflandırdığımız giysileri kullanmaya başlamışlardır.

Ortaçağda hamamlarda kullanılan kalın kaba kumaşlardan yapılan iç gömlek veya yelek tarzı giysiler banyo giysisi olarak adlandırılmıştır. Bu nedenle günümüzde birçok dilde mayoya banyo giysisi denilmektedir. Bu giysiler zaman içinde değişim göstererek banyo giysisinden yüzme giysisine ve günümüz mayosuna dönüşmüştür.

Mayonun kullanım alanları 20. yüzyılla beraber oldukça genişlemiş ve modern insanın kullanımına sunulan önemli bir giysi haline gelmiştir. Tarihsel süreçte mayo tasarımlarının biçimsel yapılarını incelendiğinde toplumsal olayların, insanların yaşam şekillerinin değişimi ve teknolojik gelişmelerin etkisinin büyük olduğunu görülür. Özellikle teknolojik gelişmeler kumaş yapılarında ve dolayısı ile mayoların formlarında köklü değişime sebebiyet vermiştir.

2. Mayonun Tarihsel Gelişimi

Günümüzde mayo adı verilen sulu ortamlarda giyilen giysilerin temeli banyo giysisine dayanır. Banyo giysisi hamam ve kaplıca benzeri yerlerde toplu olarak banyo yapılırken giyilen giysilerdir. Almanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Arnavutça gibi birçok dilde mayoya banyo giysisi (bathing suit, badeanzung, maillot de bain, costume da bagno, rroba banje) denilmektedir. Mayoya İngilizcede ayrıca yüzme giysisi de (swimsuit) denilmektedir. Bu tabir daha çok yüzme amaçlı kullanımdan sonra ortaya çıkmıştır.

Yüzme, ilk başlarda daha çok erkekler tarafından bilinmekteydi. Erkekler avlanmak, doğada kendini korumak, tehlikelerden kaçmak, düşmanlarını şaşırtmak, boğulmaktan kurtulmak veya savaşta üstünlük sağlamak için yüzmeyi öğrenirlerdi. Yüzme başlangıçta bir sağlık egzersizi ya da bir spor olarak değerlendirilmemekteydi (Collins ve Martin, 2005: 254). Yüzme hareketlerinin hayvan hareketlerini taklit ederek ortaya çıktığı öngörülmektedir. Daha sonra yüzmenin insan sağlığı ve psikolojisi üzerindeki olumlu etkisi fark edilmiştir. Zaman geçtikçe yüzme, sağlıklı bir eğlence aracı ve spor haline gelmiştir (Rust, 1977: 7). Yüzme sporuna ait elde edilen en eski arkeolojik bulgular M.Ö 9000'li yıllara aittir. Libya'da Sori vadisindeki yapılan kazılarda, mağara duvarlarındaki resimlerde kurbağalama stilinde yüzme görülmektedir. Ancak bilim insanları yüzmenin insanlık tarihi kadar eski olabileceği tezini savunmaktadırlar (Nefesoğlu, 2019: 3).

Bugün "Bikini" diye adlandırdığımız vücudu sıkıca saran, iki parçadan oluşan ve üreme organlarını kapatan, yüzme veya güneşlenme amacı ile kullanılan giysilerin tarihi ise Romalılardan, eski Yunanlılara ve hatta daha da eskiye yani Çatalhöyük'e kadar (İ.Ö. 6000) dayandığı kabul edilir (Türkoğlu, 2002: 10). Örneğin; MÖ 3-4. yüzyıla ait Sicilya'daki Villa Romana Del Casale'de bulunan bir mozaikte (Görsel 1.) spor yapan bikinili kadınlar görülmektedir (Alac, 2012: 49). Ancak bu giysilerin ortaya çıktıkları dönemde yüzme amaçlı kullanılıp kullanılmadığı konusunda henüz kesin bir bilgi yoktur.

Görsel 1. Sicilya'daki mozaikte spor yapan bikinili kadınlar (MÖ 3-4. yüzyıl).

Islak ortamlarda giysi giyme ihtiyacı ise hamam ve kaplıcalarda karşımıza çıkar. Avrupa'da ortaçağda hamam ve kaplıcaların talimatnameleri vardı ve bu talimatnamelerdeki kurallar genel olarak kadınların yün veya ketenden bir iç gömleği giymeleri gerektiğini, giymeyenlerin cezalandırılacağını yazıyordu (Duerr, 1992: 43,44,58). Bu bağlamda mayo adını verdiğimiz giysilerin temeli banyo ve hamamlarda kullanılan giysiler olmasına karşın yüzme sporu ve açık alanlardaki kullanımını esas aldığımızda, mayoların çıkış tarihini 19. yüzyıl yani Viktoryan dönem olarak değerlendirebiliriz. Nitekim birçok kaynak mayonun çıkışını 200 yıl önceye dayandırmaktadır.

Deniz ve plaj kültürünün ve dolayısı ile mayoların gelişmesinde önemli etkisi bulunan etkenlerden biri sanayi devrimidir. Sanayi devrimi sonucunda demiryolları çoğalmış ve insanlar deniz kıyılarındaki bölgelere rahatlıkla ulaşır hale gelmişti. 19. yüzyıl ortalarından itibaren deniz kıyısı tatilleri Atlantik'in iki yakasında da (İngiltere ve Amerika) giderek yaygınlaşmıştı (Kennedy, 2010: 14). Bu yıllara gelinirken deniz suyunun, yüzmenin ve güneşlenmenin insan sağlığı üzerindeki faydalı etkileri anlaşılmış, bazı cilt hastalıklarının tedavisinde doktorların deniz suyuna girilmesini önermeleriyle (su tedavisi) Avrupa ve Amerika kıyılarında denize ve yüzmeye olan ilgi gün geçtikçe artmıştı. Halka açık alanlarda çıplak yüzme ve yıkanma faaliyetlerinin artması ve şehirlerdeki nüfus artışı Avrupa'da plajların ortaya çıkmasına neden olmuştu (Duerr, 1992: 89,90,92). Tüm bu gelişmeler deniz kıyısındaki güneşli dinlenme bölgelerinin yaygınlaşmasına, yüzme aktivitelerinin artmasına ve beraberinde bazı yeni giysi ihtiyaçlarının oluşmasına sebep olmuştu. Bu dönemdeki deniz giysileri günümüz bikinisine göre vücudun büyük bir kısmını kapatmaktaydı ve boyutları çeşitli kurallar doğrultusunda şekillenmekteydi.

Görsel 2. 1875 yılına ait bir mayo. Kumaş: yün flanel

Kraliçe Victoria dönemi İngiltere'sinde (1837-1901) çeşitli yasaklar ve kısıtlamalar vardı ve kadınların yüzme faaliyetleri son derece kısıtlanmıştı. Bu dönemde İngiltere'de yaşayan kadınlar, açık alanlarda yüzecekleri zaman vücudu büyük miktarda kapayan formda "Viktoryan" tarzı denilen yüzme giysilerini kullanmak zorundaydılar (Collins ve Martin, 2005: 256). 19. yüzyılın sonuna gelindiğinde kadınlar bol büzgülü etekli bir elbise ve altında uzun paçalı

pantolonlu viktoryan tarz mayolar (Görsel 2. Fashion Institute of Design & Merchandising Museum) ile suya giriyorlardı (Kennedy, 2010: 18). Bu yüzme giysileri koyu renkli, iç göstermeyen, ağır yünlü kaba kumaşlardan yapılmaktaydı. Ayrıca bu giysilerin suda etekleri kabarıp yüzeye çıkmasın diye etek uçlarına küçük ağırlıklar dikilmekteydi. Çok ağır olan bu kıyafetler kadınların hareketlerini kısıtlıyordu, bu durum kadınların yüzmesini olumsuz yönde etkilemekte, hatta boğulmalara sebep olmaktadır (Martin ve Koda, 1990: 24). 19. yüzyılda kadınların denize girerken ve plajlarda eğlenirken giydikleri giysiler günümüzde kullanılan mayolarından oldukça farklı biçimlere sahiptiler. Yalnız günümüzde tesettür mayo adını verdiğimiz modeller bu yüzyılın kesimleri ile benzer özellikler gösterir. Dönemin deniz giysileri günümüzde dış giyimde kullandığımız türdeki kumaşlardan yapılmışlardı. Bu giysilerin temel amacı kadının vücut hatlarını erkeklerden gizlemektir.

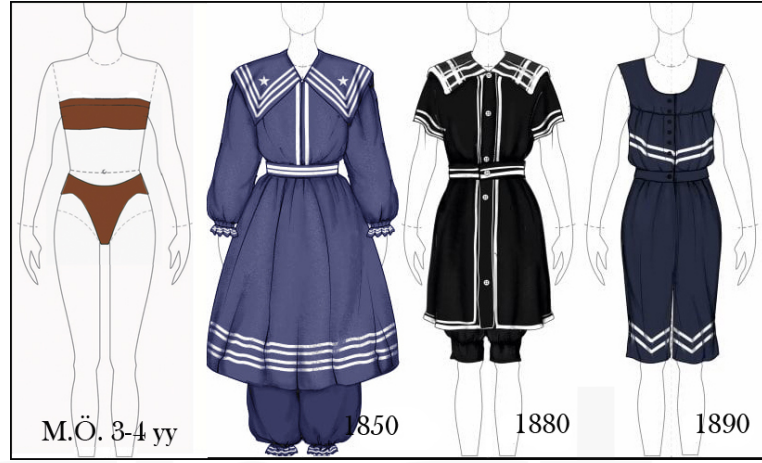

Görsel 3. 1890-1900 diz boyunda yünlü kumaştan banyo kostümü.

19. yüzyılın sonuna doğru kadınların giydiği mayoların boyutları bir miktar küçülmüştü. Böylelikle kadınlar denizde daha rahat edebilmekteydiler (Propert, 1981: 7). Bu dönemde prenses süiti olarak adlandırılan, iki parçadan oluşan kısa kollu ve kısa paçalı deniz giysilerinde (Görsel 4.) boyutsal kısaltmalar gözlemlenir. Bu kısaltmalar paça ve kol boylarındadır. Giysilerin boyutlarındaki bu kısalma bir miktar giysiyi hafifletmişti.

Görsel 4. Tek parça tulum mayo (solda) ve iki parçadan oluşan prenses süiti (sağda).

Şekil 1. 20. yüzyıldan önce kadın mayolarındaki biçimsel değişim (Özgün Çizim: Şenel Genç).

2.1. 20. Yüzyılın İlk Yarısında Kadın Mayolarındaki Biçimsel Değişim

Yüzme 20. yüzyılda kadınların ilgi duyduğu sporlardan biriydi. Şehirlerdeki yüzme havuzlarını kullanan kadınların oranı yıllar geçtikçe artış göstermişti. Yüzmenin spor aktivitesi olarak yaygınlaşması, kadınların spor alanlarında faaliyet göstermeleri sosyal statülerini ve fiziksel sağlıklarını güçlendirmelerine olanak vermişti. Kadınlar boş zamanlarında evde kitap okumak, dikiş dikmek, radyo dinlemek yerine daha aktif olarak spor alanlarında kendilerini göstermeye başlamışlardı. 19. yüzyılın sonunda ASA (Amatör yüzme derneği) bayan yüzücülere destek olmuş, yüzme yarışmalarında kadın yüzücülerin ne tür mayolar giyeceğini şöyle belirtmişti: “Rengi siyah ya da lacivert olacak, altına uzun don giyilecek ve askıları 5 cm’den dar olmayacaktı” (Amica Dergisi, Haziran 1997: 115).

1901’de İngiltere Kraliçesi Victoria’nın ölmesi ile beraber İngiltere’de kadınlar üzerindeki kısıtlamalar azalmıştı. Çünkü bu yeni yüzyıl kadınlar için yeni özgürlüklerin elde edildiği bir dönem olmuş ve kadınlar iş hayatında kariyer sahibi olmaya başlamıştı. Yüzme giderek daha popüler hale gelmişti. Çalışan sınıf güneşlenmek, eğlenmek ve yüzmek için boş zamanlarını en yakın deniz, nehir veya göl kenarında geçirmeye başlamıştı. 20. yüzyıla gelindiğinde geleneksel olarak sağlık için “suya girme” âdetinin yanı sıra yüzme artık formda kalmak içinde önemli bir spor aktivitesi olmuştu. Fakat hantal yüzme giysileri kadınların boğulmalarına ve sudan korkmalarına neden olmaktadır (Kennedy, 2010:26). Bu giysiler yüzmek için pek uygun değillerdi; kolları, esnek olmayan kumaşları, dikişleri ve kemerleri gibi bazı özellikleri nedeniyle kullanıcının hareket serbestliğini engellemekteydi. Prenses suiti olarak adlandırılan bu mayolar 20. yüzyılın başında denize yüzmek yerine banyo yapmak amacı ile giren banyocular tarafından kullanılmaya devam edilmişti (Görsel 5).

Görsel 5. 1906 yılında kadınların deniz giysilerini gösteren bir görsel.

Avustralyalı profesyonel bir yüzücü olan Kellerman’a göre prenses suiti tarzındaki mayolar ile kolları omuz hizasına kaldırmak çok zordu ve rahat hareket etmek neredeyse imkânsızdı. Kellerman, kadınların giymek zorunda

kaldığı bu hantal ve gereksiz kabarık yüzme kıyafetlerini giymeyi red etmişti. Kellerman bu kıyafetlerin yüzme için uygun olmadığını, “*boğulma sonucu ölümlere kramplardan daha fazla sebep olduğunu*” söylemiş ve kadınların güvenli yüzme ile ilgili sorunları olduğunu belirtmişti (Kennedy, 2010: 26).

Görsel 6. Annette Kellerman’ın 1910 yılında Boston’da tutuklanması.

Görsel 6’da profesyonel yüzücü Annette Kellerman ve arkadaşının 1910 yılında Amerika’daki bir turne sırasında, Boston kenti yakınlarında, kanuna uymayan biçimde mayo giydiği için edepsiz teşhir suçuyla tutuklanması görülür (Rust, 1977:31,33). Bu dönemde erkekler kısa kollu, yuvarlak yakalı ve kısa paçalı tek parça tulum şeklinde mayolar giyiyordu. Kellerman bu tek parça siyah erkek mayosunu alıp paçalarına uzun siyah yün çoraplar dikerek vücuda sımsıkı yapışan bir kıyafet (tulum) oluşturmuştu. Bu giysi vücut hatlarını tamamen ortaya çıkaran bir giysiydi. Kellerman’ın tasarımının verimliliği daha sonra Dünya çapında kabul görmüştü (Kennedy, 2010:27). 20. yüzyılın başında kadınlar vücutlarını geleneksel banyo giysileri ile gizlemeye devam etmişlerdi. Bunun nedeni; Kellerman’ın giydiği tek parça mayo vücuda yapışıyordu ve giyinen kişinin iyi bir vücut formuna sahip olması gerekiyordu (Rust, 1977: 34). Bu nedenle Kellerman’ın giydiği bu tek parça örme mayolar kadınlara hareket olanağı sunmakta son derece avantajlı olmasına rağmen daha çok gençler ve sporcular tarafından giyilmişti.

2.2. Banyo Giysisinden Mayoya Doğru Dönüşüm

Spor giyiminin önem kazanması ve mayo adını verilen giysilerin doğuşu 1910 ile 1920’li yıllar arasında gerçekleşmiştir. Bu dönemin yüzme sporu ve yüzmeye uygun giysilerin tarihsel gelişimi açısından oldukça önemli olduğu görülmektedir. I. Dünya Savaşı sonrasındaki barış süreci ile savaşın insanlar üzerindeki olumsuz etkileri geride kalmış, ardından gelen canlanma dönemi beraberinde spora karşı ilgiye ve tüketim kültüründe artışa neden olmuştu. Özel giysi gerektiren yüzme, polo, at yarışı, yelken ve tenis gibi spor dalları büyük ilgi görmeye başlamıştı (Fogg, 2014: 252,12). 20. yüzyılın başında yüzme ile beraber deniz kıyısı tatil kültürü gelişmişti ve deniz kenarı eğlenceleri de çoğalmıştı. Banyo giysileri artık yüzmeye daha elverişli hale gelmişti. Sağlıklı olmak ve vücudu formda tutmak için yüzme 1920’li yıllarda popüler olmaya başlamıştı (Propert, 1981: 8). Bu dönem çekilen moda fotoğrafları da bunu göstermektedir. Bu fotoğraflardaki yüzme giysilerinin kesimleri dış giyimle benzer yapılara sahiptir, vücudun çok az bir kısmı açıkta kalmaktadır ve etek boyları diz hizasındadır. Bu giysiler ıslandıklarında hareket kolaylığı sağlaması için pilili veya kloş etek biçiminde bir eteğe sahiptiler, altına giyinen büzgülü paça iç pantolonların boyları zamanla kısalmış, uzun ipek çoraplarla ve genellikle bağcıklı ayakkabılarla beraber kullanılmışlardı.

Görsel 7. 1912 Bayanlar olimpik yüzme şampiyonasından yüzücüler.

Görsel 7'ye baktığımızda 1910 yılından sonra 1920'lere doğru gelindiğinde örme tekniği ile üretilmiş, yünlü, iki parça veya tek parçadan oluşan Kellerman'ın tarzındaki mayoların kadın yüzücüler tarafından kullanıldığı görülür. Örme kumaş esnek bir yapıya sahip olduğu için vücudu oldukça iyi bir şekilde sarmakta ve hareket kolaylığı sunmaktadır. Örme kumaştan yapılmış tek parçadan oluşan kısa tulum şeklindeki modelin boyutlarının küçülmesi ise çok uzun sürmemiştir. Şekil 2'de 1910-1925 yılları arasındaki mayolar incelenmiş, elde edilen görsel bilgiler doğrultusunda dönemin örme mayolarının çizimleri yapılmıştır. Öncelikle yüzme hareketlerini rahatlatmak için kollar açılmış, sonra bacak boyu kısalmış, boyun oyuntusu da giderek daha oyuk bir biçim almıştır. Yüzme kıyafetlerinde artık daha az kumaş kullanılmaktaydı. Pili, fırfır, büzgü gibi detayların ve bol eteklerin modası geçmişti.

1930'lu yıllara doğru gelindiğinde spor amaçlı kullanılan aktif yüzücü mayolar giyinen kişinin fiziksel hareketlerine göre tasarlanmaya başlanmıştır. Artık kadın yüzücüler resmi alanlarda kabul görmüş ve olimpiyatlara katılmaya başlamışlardır. Dönemin mayo kesimlerini ve plaj kültürünü etkileyen bir diğer gelişme de bronzlaşmanın moda haline gelmesidir. Soluk tenli ve tumbul olmak dönemin Avrupa'sında artık sağlıklı bir görünümün soyluluk, güzellik ve zenginliğin göstergesi değildir (Kennedy, 2010: 34,57). Spor yapmak, formda olmak ve bronz bir tene sahip olmak yaygın güzellik anlayışı haline gelmişti (Martin ve Koda, 1990: 43). Artık hem erkekler hem de kadınlar daha küçük boyutlarda mayolar ile denize girmekte ve güneşlenmekteydi. 1930'ların sonlarında örme tek parça mayoların kullanımı kabul görmeye başlamıştı. 1930 ile 1940'lı yıllardaki kadın mayoları incelendiğinde ise önceki yıllara göre daha kadınsı, vücudu sıkı saran, vücudun formunu alan ve bedeni daha çok açıkta bırakan bir görünümün ile karşılaşılır.

Görsel 8. Jantzen mayo markasına ait bir reklam afişi.1934

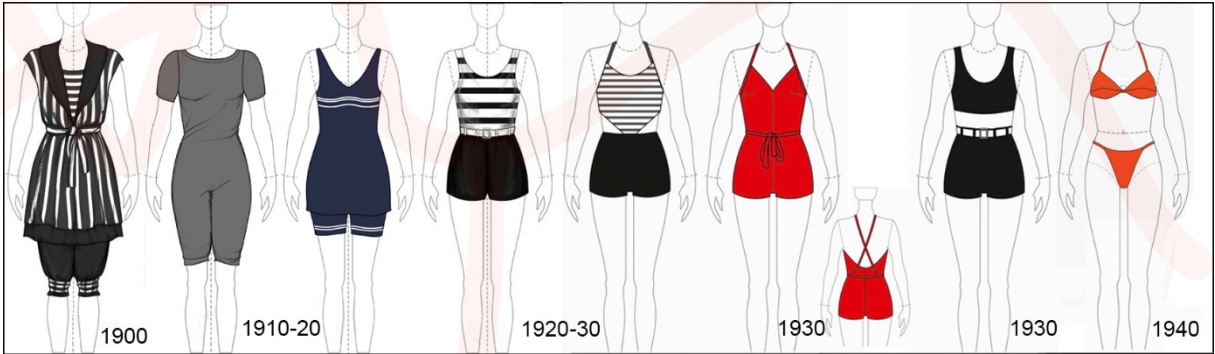
Dönemin mayolarının biçimlerini etkileyen değişimin en önemli nedeni kumaş yapılarında meydana gelen ilerlemelerdi. Teknolojik gelişmeler sonucunda yeni esnek iplikler ve poliamid lifi ile üretilen yeni kumaşlar geliştirilmişti. Bu esnek iplikler ve elyaflar sayesinde mayo üreticileri esnek, çabuk kuruyan, parlak, hafif ve suya dayanıklı kumaşlarla tanışmıştı (Fogg, 2014: 260). Artık ıslanınca ağırlaşan ve sarkan yünlü örme mayoların devri sona ermişti. Bu yeni esnek kumaşlardan yapılan mayolar vücudun şeklini alıyor, hareketine göre esniyordu. Görsel

8'de 1934 yılına ait Jantjen markasının afişinde bu mayoların vücuda ne kadar mükemmel oturduğu sloganı ve dönemin mayo modelleri yer almaktadır.

1940'lı yılların mayo modelleri incelendiğinde, esnek kumaşların kullanılması ve yüzme sporuna karşı artan ilginin sonucu mayoların sırt oyuntuları ve askılarında değişiklikler olduğu görülür. Bu yıllarda sırtta çapraz askılı ve boyundan bağlı modeller ile sırt oyuntuları daha açık hale gelmişti. Bu modeller sadece yüzmek için değil güneşlenmek için de kullanılmaktaydı, hatta plajlarda yapılan sportif eğlencelerde, pantolonların ve eteklerin içine giyilerek deniz kıyısı yürüyüşlerinde veya alışverişe gitmek için dahi kullanılabilir hale gelmişti. 1930'lu yıllarda günümüzde bikini adını verilen iki parçadan oluşan ve kadının bel kısmını bir miktar açıkta bırakan mayolar kadınlar tarafından kullanılmaya başlamıştı (Görsel 9). Bikininin alt kısmı bu yıllarda oldukça kapalıydı. Mayolarda kullanılan esnek kumaşların keşfi ile 1935'ten 1940'a kadar kesimleri değişmiş ve daha sıkı olmuştu (Propert, 1981: 30,31).

Görsel 9. 1935 yılına ait bir fotoğraf. Bikini giyinen ve aktif spor yapan bir kadın.

Şekil 2. 20. yüzyılın ilk yarısında kadın mayolarındaki biçimsel değişim (Özgün Çizim: Şenel Genç).

2.3. Bikininin Ortaya Çıkışı

2. Dünya savaşından sonraki yıllarda bikininin boyutu küçülmüş ve kullanımı yaygınlaşmıştı. Savaşın sona ermesi ve barış ortamı beraberinde çeşitli özgürlükleri geri getirmişti. Savaşın ardından insanlar sahillere koşmuş ve kadınlar bikinilerini giymişlerdi. Avrupa bu konuda öncüyü ve bikininin açık formları Avrupa sahillerinde giyilmişti (Martin ve Koda, 1990: 82). Bikini terimi, adını 1946'da A.B.D. ordusunun atom bombası denemeleri yaptığı Bikini Atolu'nden almıştır. Lois Reard'ın tasarladığı ve bikini adını verdiği bu tasarım o kadar küçüktü ki bir kibrit kutusunda pazarlanmaktaydı. Paris moda fuarında resmi olarak ilk defa bikini adı ile sergilenmişti (Alac, 2012: 21,24,25). Az kumaş gerektiren, paçası son derece oyuk ve göbük deliğini açıkta bırakan bir kesime sahipti (Görsel 10). Bu nedenle dönemi için oldukça yenilikçi ve sansasyoneldi.

Görsel 10. Lois Reard'ın bikini adını verdiği tasarımı. 1946

2.4. 20. Yüzyılın İkinci Yarısında Kadın Mayolarındaki Biçimsel Değişim

Ellili yıllarda Dior ve Givenchy gibi bazı giysi tasarımcıları mayo üretmeye başladılar. Bu dönemin tasarım anlayışı iyi tasarımcıların elinden çıkmış ürünler ile giyinen kişinin ideal, kadınsı ve kum saati biçimindeki vücut yapısını vurgulamaktı (Rust, 1977: 75). Bu nedenle mayoların bel kısımları korse şeklinde içten balenli çalışılmış böylelikle daha ince bir görünüm vurgulanmış, göğüs kısmı ise desteklerle abartılmıştır (Martin ve Koda, 1990: 92). Dönemin yaygın özelliklerinden biri de mayoların askısız olması veya takılıp çıkan (seyyar) askılı olmasıdır (Görsel 11). Böylelikle güneşlenirken askı izi oluşmamaktadır.

Görsel 11. Seyyar askılı, kum saati vücut şeklini belirginleştiren mayolar.1954

1950'li yılların mayo tasarımlarını etkileyen gelişmelerin en önemlisi kumaş yapılarında meydana gelen değişimlerdir. 1958'de Dupont firması yapay esnek lif likrayı (lycra) keşfetmiştir. Oldukça esnek likralı kumaşlar vücuda daha iyi oturuyor ve dokusunu uzun süre koruyabiliyordu. Bu nedenle bu on yıllık dönemin sonlarına doğru tasarlanan mayolar daha yalın formlara sahiptirler (Worsley, 2018: 127). Bu dönemde geliştirilmiş likralı naylon kumaşlar günümüzde mayo üreticilerin en çok kullandığı kumaşların başında gelir.

1960'lı yıllara gelindiğinde savaşların ardından artan özgürlüğe hareketler, gençlik hareketleri, popüler kültür, giderek hızlanan modernleşme dalgasıyla beraber kadınların siyasi bilinç ve ekonomik özgürlüklerini ele almaları dönemin mayolarına da yansımıştır. 60'lı yılların modasını gençlik hareketleri yönlendirmekteydi. Bikini özellikle gençler tarafından giyilmekteydi. Gençlerin giydiği bu bikiniler artık oldukça küçülmüştü. Artan feminist akımlar sütyene karşıydı, 1969'da Saint-Tropez'deki kumsallara gidebilmek için bir bikini altı yeterli idi (Kennedy, 2010:181,165,185). Yapılan görsel araştırmalar doğrultusunda kadınların 1960'lı yıllarda Avrupa'da üstsüz güneşlenebildiği görülür (Görsel 12).

Görsel 12. Brigitte Bardot 1960 yılında Saint-Tropez’de üstsüz güneşlenirken.

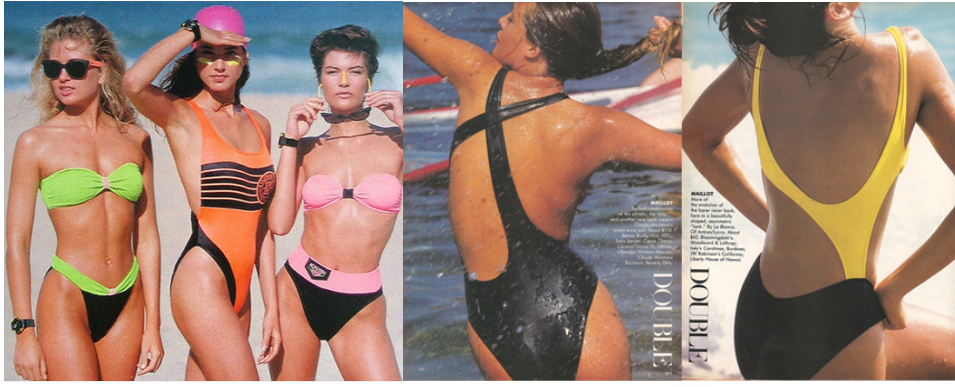
1964 yılında Rudi Gernreich tarafından tasarlanan ve monokini adı verilen model üstsüz güneşlenmeye olanak sunmaktaydı. Bu tasarım sadece yüksek belli bir bikini altı idi ve belinden boyuna giden iki askısı vardı (Worsley, 2018:40). Bir önceki dönemde ortaya çıkan korse görünümlü rahatsız edici mayolar yerini esnek kumaşlardan yapılan rahat ve konforlu seçeneklere bırakmıştı. Atlet tarzı kısa bir üst ve alttan oluşan tankini adı verilen tasarımlar gençler tarafından tercih edilmekteydi. Oldukça farklı kesimlere sahip tek parça mayolar bu dönemde karşımıza çıkmaktadır. Bu modeller aslında bikini görünümünü yansıtmaktadır, bikini altı ile üstü arasında bir bağlantı ile mayoya dönüşmektedir. Tıpkı bikinilerde olduğu gibi vücudun büyük bir kısmını açıkta bırakmaktadırlar. Bu modeller ilerleyen yıllarda mayokini adını alacaktır.

70’li yılların mayoları kadın vücudunun fiziksel kusursuzluğunu ve atletik yapısını ön planda tutmaktaydı. Mayo artık sadece vücut için bir çerçeveydi. Bu nedenle mayolar vücudu giderek daha az kapatmaya başladı (Görsel 13). Tek parça mayoların boyutları oldukça küçülmüş ve paçaları bele kadar oyulmuştu. Bu mayolar önceki dönemlerdeki mayolara göre oldukça yalın ve yekpare bir biçime sahipti. Boyundan bağlamalı modeller çok popülerdi (Propert, 1910: 80). 70’li yılların en yenilikçi biçimi tangalardı, vücuttaki odak nokta göğüs bölgesinden sırt ve kalçaya doğru kaymıştı. Özellikle Brezilyalı kadınlar tanga şeklindeki bikinileri plajlarda giymekteydi (Worsley, 2018, 165). Bu bikiniler oldukça açık olmaları nedeni ile günümüzde güneşlenmek için tercih edilen modellerdendir.

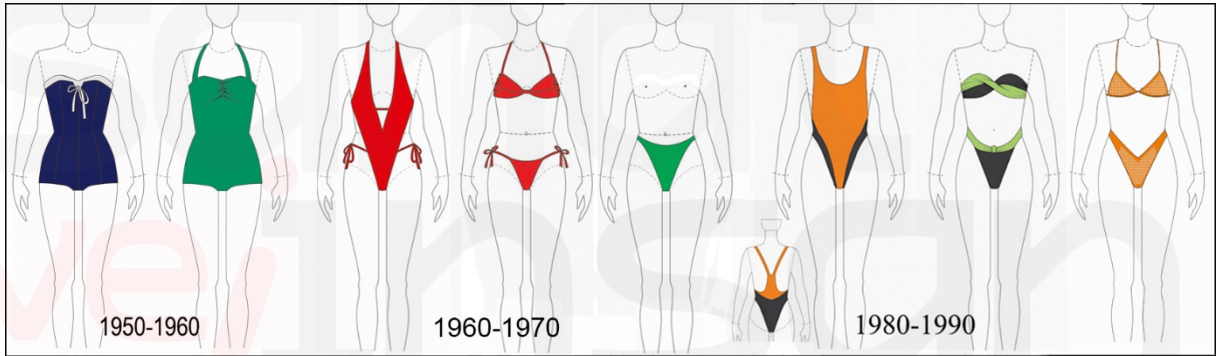

Görsel 13. Bağcıklı ve oldukça küçük boyutlardaki bikiniler (1974 Copacabana plajı Brezilya). Yanları bağcıklı ve oyuk paçalı mayokini.

1980’li yıllara gelindiğinde güneş ışınlarının cilt üzerindeki zararlı etkilerinin ortaya çıkması ile küçük bikiniler yerini daha kapalı olan mayolara bırakmıştır. Dönemin mayo tasarımcıları aerobik ve modern dans yapan, atletik vücuda sahip kadınlardan ve onların giydiği vücudu konforlu biçimde saran ve hareket kolaylığı sunan aktif spor giyimden ilham almışlardır (Kennedy, 2010: 238,240). Dönemin mayolarının bacak ve kol kısımları oldukça oyuktu. Mayoların yan boyu neredeyse birkaç santime düşmüştü. Sırt kısımlarında ise yüzücü mayolarındaki gibi çapraz askılara ve rahat kesimlere sahiptiler (Görsel 14).

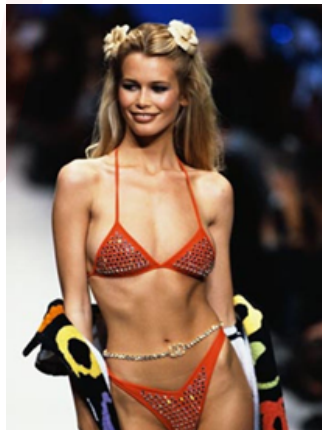

Görsel 14. 1980'lere ait mayolar.

Şekil 3. 20. yüzyılın ikinci yarısında kadın mayolarındaki biçimsel değişim (Özgün Çizim: Şenel Genç).

Sarah Kennedy'nin de belirttiği gibi 1990'lı yıllara ait mayoların tarzını net bir çerçevede ifade etmek zordur. Genel görünüm yıldan yıla bile değişiklik gösterebilmektedir (Kennedy, 2010: 259). 90'lı yıllarda karma bir moda anlayışı vardı. Kadın mayoları artık temel işlevi dışında da farklı amaçlarla kullanılan bir giysiydi. Örneğin bazı mayolar kadın pop yıldızlar tarafından sahnelerde giyiliyordu. Bu ürünlerin yüzme hareketlerine uygun olması veya deniz ve havuz suyuna dayanıklı olması gerekmiyordu. Bu özel mayo tasarımlarından beklenen esas işlev lüks görünümü vurgulamaktı (Görsel 15). Kadınlar bu ürünleri giyinerek farklı olmak, dikkat çekmek ve fiziksel güzelliklerini ön plana çıkarmak istiyorlardı (Yapp, 2005: 256). 1990'lı yıllarda giysi tasarımcıları yeni tasarımlar üretmek için önceki dönemlerden esinlenmeye başlamışlardı. Mayolar için yeni kumaş, desen ve aksesuarlar geliştirilmesine karşın biçimlerde artık yeniyi bulmak zorlaşmıştı. Artık tasarlanan birçok yeni ürün daha önceki dönemlerdeki biçimlerin bir benzeri olmaktan öteye gidememekteydi.

Görsel 14. Parlak taşlarla süslü Chanel marka bikini. 1995

3. Sonuç

Yapılan araştırmalarda görölmektedir ki 19. yüzyıl sonlarına doğru kentlerde artan nüfus kent yaşamında değişikliklere sebep olmuştur. Şehirlerdeki kalabalıklaşma, deniz kıyısı yerleşimlerin artması, deniz kıyısı tatillerinin yaygınlaşması ve plajlara olan akın beraberinde bazı deniz ve plaj giysisi ihtiyacı oluşturmuştur. Bu bağlamda mayo adını verdiğimiz giysilerin kökeni 200 yıl öncesine dayandırılmaktadır. Yüzme giysilerinin banyo giysilerinden ayrılması ise 60 yıllık bir süreç içinde gerçekteleşmiş ve boyutlarında büyük değişimler olmuştur. Elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda; eskiden banyo giysisi olarak adlandırılan giysilerin kademeli olarak yüzme giysisine dönüşmediği, diğer giysi türlerindeki değişim ile kıyaslandığında banyo giysilerinin hızlı bir değişimle yüzme giysisine dönüştüğü görölmektedir.

20. Yüzyılda yüzme veya güneşlenme amaçlı mayo kullanımı giderek yaygınlaşmış ve biçimlerinde büyük değişimler olmuştur. Bu değişimlerde yaşam şekillerinin, savaşların, kadının toplumdaki yerinin, gelişen teknolojilerin ve bu teknolojiler sonucunda üretilen kumaş ve malzemelerin etkisi büyüktür. Yeni kumaşların geliştirilmesi daha rahat ve pratik mayoların çeşitlenmesine olanak sunmuştur. Viktoryan dönemin oldukça kapalı, balenli, hareket olanağı kısıtlı olan, kaba, kalın ve koyu renkli kumaşlardan yapılan mayolarından sonra 1940'lı yıllarda boyutu oldukça küçülmüş, alt-üst iki parçalı, bacakları, karın bölgesini ve kolları açıkta bırakan, bikini adını verdiğimiz giysiye doğru bir dönüşüm olmuştur. Sonuç olarak mayo ve bikinilerdeki en büyük değişim boyutlarındaki belirgin küçülmedir. Yapılan görsel araştırmalar sonucunda banyo giysisinin, diğer giysi türlerinin değişimi ile kıyaslandığında, son 200 yılda çok hızlı bir şekilde evirildiği ve banyo giysisinden mayoya dönüştüğü ifade edilebilir.

1800'lerin sonunda giyilen oldukça kapalı elbiselerinden günümüz üçgen bikinilerine ve tangalarına kadar incelendiğinde bu biçimsel değişimin yaklaşık 13 aşamadan oluştuğu görölr: 1-Uzun kollu uzun elbise ile altına uzun pantolon. 2-Uzun kollu kısa elbise ile altına kısa pantolon. 3- Kısa kollu elbise ile altına kısa pantolon. 4-Kısa kollu kısa tulum. 5- Kolsuz kısa elbise ile altına şort. 6- Kolsuz tulum. 7- Askısız mayo. 8-Bikini. 9-Tankini. 10- Üçgen bağcıklı bikini. 11- Mayokini. 12- Monokini. 13- Tanga.

Kaynakça

- Alac, P. (2012). *Bikini Story*. New York: Parkstone International.
- Collins, T. & Martin J. (2005). *Encyclopedia of Traditional British Rural Sports*. Oxon: Routledge.
- Duerr H. P. (1992). *Çıplaklık ve Utanç*. Ankara: Dost Kitapevi.
- Fogg, M. (2014). *Modanın Tüm Öyküsü*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Kennedy S. (2010). *The Swimsuit: A History of Twentieth-Century Fashion*. London: Carlton Books.
- Martin, R. & Koda, H. (1990). *Splash A History Of Swimwear*. Newyork: Rizolli.
- Nefesoğlu, İ.C. (2019). *Genç Kadın Yüzücülerde Kinantropometrik Profilin Bacak Kuvveti ve El Kavrama Kuvveti Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ordu:Sağlık Bilimleri Estitüsü.
- Propert, C. (1981). *Swimwear in Vogue since 1910*. New York: Abbeville Press.
- Rust, Terrie Ellen. (1977). *A History of Swimwear Reflecting Some Sociological and Technological Changes*, San Jose State Universty, U.S.A.:Faculty of the Department of Home Economics.
- Türkoğlu, S. (2002). *Tarih Boyunca Anadolu' da Giyim Kuşam*. 1. Baskı, İstanbul: Atılım Kağıt Ürünleri ve Basım San. A.Ş.
- Worsley, H. (2018). *Modayı Değiştiren 100 Fikir*. İstanbul:Literatür Yayıncılık.
- Yapp, N. (2005). *Getty Images 1990'lar Fotoğraflarla 20. Yüzyılın Sosyal Tarihi*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. Alac, P. (2012). Bikini Story. New York: Parkstone International, s:49

Görsel 2. <https://fidmmuseum.pastperfectonline.com/webobject/4E647D83-5943-422D-9CD3-033209318700> (20.09.2021)

Görsel 3. <https://manchesterartgallery.org/collections/title/?mag-object-15115> (21.09.2021)

Görsel 4. Kennedy, S. (2010). The Swimsuit: A History of Twentieth-Century Fashion. London: Carlton Books, s: 25

Görsel 5. Martin, R. & Koda, H. (1990). Splash A History Of Swimwear. Newyork: Rizolli, s:37

Görsel 6. Martin, R. & Koda, H. (1990). Splash A History Of Swimwear. Newyork: Rizolli, s:138

Görsel 7. Kennedy S. (2010), The Swimsuit: A History of Twentieth-Century Fashion. London: Carlton Books, s:29

Görsel 8. Kennedy S. (2010). The Swimsuit: A History of Twentieth-Century Fashion. London: Carlton Books, s:70

Görsel 9. Propert, C. (1981). Swimwear in Vogue since 1910. New York: Abbeville Press, s.40

Görsel 10. Alac P. (2012). Bikini Story, New York: Parkstone International, s:19

Görsel 11. Kennedy S. (2010). The Swimsuit: A History of Twentieth-Century Fashion. London: Carlton Books, s:148,149

Görsel 12. Worsley, H. (2018). Modayı Değiştiren 100 Fikir. İstanbul:Literatür Yayıncılık, s:40

Görsel 13. Kennedy S. (2010). The Swimsuit: A History of Twentieth-Century Fashion. London: Carlton Books, s:218,219

Görsel 14. [https://tr.pinterest.com/pin/346988346271316881/\(04,04,2020\)](https://tr.pinterest.com/pin/346988346271316881/(04,04,2020))

Vogue (1987-January), s:226,228

Görsel 15. Kennedy S. (2010). The Swimsuit: A History of Twentieth-Century Fashion. London: Carlton Books, s:263

Şekiller

Şekil 1. 19. yüzyılda kadın mayolarındaki biçimsel değişim (Özgün Çizim: Şenel Genç).

Şekil 2. 20. yüzyılın ilk yarısında kadın mayolarındaki biçimsel değişim (Özgün Çizim: Şenel Genç).

Şekil 3. 20. yüzyılın ikinci yarısında kadın mayolarındaki biçimsel değişim (Özgün Çizim: Şenel Genç).